

Het goede geweten voorbij

Hans Visser, xenopoliticus

Henk Oosterling

(Gepubliceerd in: *Het onbenoembare. Over het geloof van dominee Visser*. De Ploeg, Rotterdam 2004, pp. 55-58)

Over Hans Visser zou eigenlijk in parabels moeten worden geschreven. Meer nog dan zijn naam verleidt immers zijn pastorale arbeid tot stichtelijke vergelijkingen. Vooral de overheid kan zich deze ter harte nemen. Ik denk dan niet zozeer aan het oneindig breken van broden om de behoeftigen te voeden, maar aan het onafplatend breken van wetten om - voorbijgaand aan het 'eigen-schuld-dikke-bult principe' - ontheemden tijdelijk te huisvesten, verslaafden afgemeten te bedienen en bedelaars adequaat te bedelen. Sinds 1979 gooit Hans Visser vanuit de Pauluskerk zijn net aan de andere kant van de boot uit om eenieder die buiten de boot valt nog bijtijds binnenboord te halen. Daartoe vist hij bij voorkeur achter het net. Perron Nul, de verkoop van hard drugs in de Pauluskerk en het behuizen van lichtzedelijke dames in caravans onder de Brienoordbrug zijn slechts zijn meest mediamieke acties.

Welvaart: in het zelfde schuitje

Als er iets ten grondslag ligt aan Vissers onschokbare geloof in de medemens dan is het wel de gedachte dat we allemaal in hetzelfde schuitje zitten. Natuurlijk beseft iedereen dat alle opvarenden natte voeten krijgen als die boot lekt slaat. Maar de meesten sluiten toch liever de ogen voor het feit dat er voor welvaart altijd, zoals het lekwater in de sluis, wel wat water door de naden van de romp moet sijpelen. Net zo min als een sluis is een thuishaven waterdicht. Niet dat Rotterdam - nog steeds de grootste doorvoerhaven van de wereld - zo lek is als een mandje. Maar dat legale invoer en uitvoer naadloos op elkaar aansluiten zal geen enkele bestuurder durven beweren. Er valt regelmatig wel iets van de vrachtwagen.

Bestuurlijk Rotterdam mag er dan sinds kort de voorkeur aan geven het grootstedelijk lekwater te lozen en rond te pompen, Hans Visser heeft altijd een open-vizier-strategie voorgestaan: hij wil het lek boven krijgen. Nog steeds – maar hoe lang nog? - pareert hij de urbane hypermobiliteit van de Nieuwe Politiek - ex-wethouder De Faria's drugsbus was daarvoor al te statisch - met het zichtbaar maken en lokaliseren van wat doorsnee burgers beangstigt: het Vreemde. Want de omgang met het Vreemde is Hans eigen. Het onaanraakbare, onbehandelbare en onnavolgbare geeft hij handen, voeten en richting, het onaanzienlijke een gezicht.

Midden in het samenleven

Dominee Visser staat midden in de samenleving. Tussen Koopgoot en Kruisplein. Daar verknopen zich de scheidslijnen die dwars door het stadshart lopen. Midden in de samenleving, dat wil zeggen op de grens van dat wat net nog kan en wat net niet meer mag. Hij beweegt zich midden in het samen leven aan gene zijde van legaliteit en illegaliteit zonder zich overigens de rol van een alwetende god aan te meten. Met zijn interveniërend en innoverende activisme laat hij zelfs het laatste bastion achter zich van hen die in goede doen zijn. In navolging van de paulinische spreuk die boven zijn kerk prijkt – "Overwin het Kwade met het Goede" - gaat voor hem goed doen met open vizier voorbij aan oogluikend gedogen. Zijn midden is geen gedoogzone die mag plaatsvinden. Het is eerder een niet-plaats: een atopische, blinde vlek in de consumptie utopie. Het leven wordt er heel even werkloos. Soms raakt het tijdelijk oververhit. Als hangplek, afwerkplek of gebruikersruimte is dit midden meer binnenkant dan zelfkant van de samenleving.

Xenopolitiek

Zo pareert Hans Visser de meer of minder expliciete, grootstedelijke xenofobie, die onberedeneerde angst voor vreemdelingen waarmee de stadsmens, geherbergd achter zijn fysieke en virtuele muren, behept is. In zijn hardnekkig verzet tegen de xenofobische aandriften doet hij creatieve pogingen om het vreemde zichtbaar een plek te geven. Maar daarin is Hans Visser zelf een merkwaardig soort buitenstaander gebleven. Zijn pastoraal manoeuvreren verschaft hem al twee en een half decennium de ruimte radicaal een politiek van en voor het vreemde te bedrijven: een radicale xenopolitiek die in zijn tegendraadsheid per definitie vreemd is aan de grootstedelijke stadspolitiek. Zijn even doordachte als vasthoudende zorg voor dat-wat-geen-naam-mag-hebben overstijgt nu eenmaal de vierjaarlijkse bestuurscyclus waarbinnen goede voornemens van volksvertegenwoordigers op de weerbarstigste klippen van de al te dagelijkse werkelijkheid stukslaan.

Inter-esse: tussen de mensen zijn

Met zijn xenopolitieke voorstellen tast Visser de grenzen van het toelaatbare af. Daarin is hij overigens niet al te principieel. Het gaat niet om buigen of barsten. Er is altijd een weg terug. Zijn pastorale betrokkenheid noopt tot pragmatisme. En precies in zijn pragmatische instelling erkent hij de noodzaak van grenzen ook al moeten deze keer op keer worden afgetast om hun rechtmatigheid te beproeven. Beseffend dat we allemaal verslaafd zijn en er geen uitweg uit het labyrint is, houdt hij niettemin een pleidooi voor het in vrijheid begrenzen van de ongebreidelde consumptiedrift waaraan niet alleen zijn 'cliënten' maar iedereen wordt blootgesteld. Meer dan een ander ziet hij in dat de middelen de maat bepalen, maar ook dat het doel de middelen nooit kan heiligen.

Hans Visser staat midden in de samenleving tussen de mensen. Achter zijn xenopolitiek schuilt een letterlijke inter-esse: een tussen-zijn dat het midden houdt tussen een belangeloze nieuwsgierigheid en een weldenkende betrokkenheid. De eerste komt ook in zijn fascinatie met muziek en fotografie naar voren. Vanuit de laatste kon hij uiteindelijk de verleiding niet weerstaan om alnog een proefschrift te schrijven waarin hij volhardt in de vraag naar het waarom.

Beter weten noch goed geweten

Als er iets is waardoor ik mij verwant voel met het werk van Hans Visser dan is het dit daadkrachtig, subversief vragen naar het waarom. Wat mij in hem aanspreekt is de bezonnen strijdvaardigheid die van een onwrikbare geloof in zijn medemens getuigt. De woorden 'god' en 'christelijk' zijn uit zijn vocabulaire geschrapt. Als er iets heilig is, dan is dat het labyrintisch samenleven waarin het onbenoembare niet door een alwetende, alomtegenwoordige en almachtige god kan worden ingelost.

De paulinische spreuk boven zijn kerk deed mij vóór de tijd dat Hans Visser het roer overnam altijd denken aan het Zen raadsel dat mediterende zenstudenten moeten oplossen: wat is het geluid van één klappende hand? Ik hoorde dan voelbaar het vinnig petsende geluid van vlees op vlees: de vlakke hand die de andere wang treft. In dit christelijke incassersvermogen vond ik altijd iets arrogants, iets betweterigs doorklinken. Vanaf 1979 heeft Visser de spreuk een nieuwe betekenis gegeven. Het 'beter' van beter weten blijkt in de loop der tijd een groter gevaar voor het Goede te zijn geworden dan het Kwade, omdat het zich boven de partijen waant en dus moeilijker te bestrijden is. In zijn strijd tegen het beter weten beroept dominee Visser zich echter nimmer op het goede geweten. Dat is achteraf praten. Het bestuurlijk beter weten van mensen in goede doen kan slechts op één manier worden geparreerd: door de daad. Die wordt echter niet ter illustratie bij het woord gevoegd. Laten we er maar geen doekjes om winden en het gewoon nieuwtestamentisch zeggen: in Hans Visser is het woord vlees geworden.

